

Kritiktrappa - överförmyndartillsyn

För att verka för en kvalitativ, effektiv och enhetlig tillsyn av överförmyndarna har länsstyrelserna gemensamt tagit fram en kritiktrappa som kan fungera som stöd i länsstyrelsernas tillsynsarbete.

Sammanställningen är ett levande dokument som ska utvärderas och omprövas kontinuerligt. De situationer som tas upp i dokumentet är endast exempel och inte en uttömmande lista. Vidare, är det alltid en bedömning i varje enskilt fall, vilken kritiknivå som är lämplig.

Kritiknivåerna

Länsstyrelserna använder följande kritiknivåer.

- Ansökan om entledigande
- Allvarlig kritik
- Kritik
- Viss kritik
- Ingen kritik – övriga påpekanden

Allmänna bedömningsgrunder

Länsstyrelsen ska först bedöma om bristen är kritikvärdig, därefter bedöma vilken nivå kritiken ska ha.

- Kritik kan höjas en nivå om:
 - Länsstyrelsen framfört kritik återkommande i samma fråga eller samma ärende.
 - Bristen är systematisk (t.ex. bristfälliga rutiner, eller när rutiner saknas).
 - Omständigheterna i det enskilda ärendet är sådana att bristen är mer allvarlig.
- Kritik kan sänkas en nivå om
 - Bristen är ett uppenbart misstag eller finns bra rutiner i övrigt.
 - Bristen är i endast ett enskilt ärende, i förekommande fall.

Om kritik framförs mot ett flertal brister efter en inspektion kan det leda till en helhetsbedömning där den sammantagna kritiknivån höjs.

Entledigande

Länsstyrelsen ansöker om överförmyndarens/överförmyndarnämndens entledigande hos tingsrätten när omständigheterna är sådana att det inte räcker med allvarlig kritik och omständigheterna i övrigt är sådana att endast entledigande kvarstår som åtgärd.

Allvarlig kritik

Länsstyrelsen kan bl.a. ge allvarlig kritik när bristen kan orsaka eller har orsakat stora ekonomiska förluster eller andra rättsförluster för huvudmannen eller ställföreträdaren.

Allvarlig kritik kan även ges om överförmyndaren fattat beslut utan stöd i lag.

Exempel:

- Jäv – t.ex. en överförmyndare/handläggare som beslutar i sin egna eller närståendes ärenden.
- Otillåten begränsning av en huvudmans rättshandlingsförmåga. T.ex. ett godmanskap där huvudmannens pengar undanhålls huvudmannen och överförmyndaren tillåter detta. Eller en huvudman med förvaltare som inte tillåts ansöka eller överklaga ärenden.
- Överförmyndaren har samtyckt till otillåten gåva, eller har underlåtit att vidta åtgärder när en sådan gåva upptäckts.
- Överförmyndaren har fattat beslut om kontaktförbud.
- Överförmyndaren har fattat beslut om att medge uttag från en huvudmans konto till en sökande som inte är behörig.

Kritik

Kritik kan bl.a. ges om överförmyndaren fattat beslut i strid med lag.

Exempel:

Långa handläggningstider

- Inte överlämnat ett överklagande till tingsrätten. Enligt JO får det inte ta längre tid än en vecka.
- Underlåtenhet/lång handläggningstid för att hantera en begäran om byte av ställföreträdare från behörig sökande.
- Lång handläggningstid av anmälningsärenden angående behov av ställföreträdare.
- Lång handläggningstid av entledigande av uppenbart olämpliga ställföreträdare.
- Lång handläggningstid för granskning av årsräkning.
- Lång handläggningstid för granskning av sluträkning.
- Lång handläggningstid/skickar inte ut redovisningshandlingar enligt 16 kap. 8 § FB när ett ställföreträdarskap upphör eller byte av ställföreträdare sker.
- Lång handläggningstid förordnande av god man ensamkommande barn.

Bristfällig bevakning av att redovisning ges in

- Bristfälliga rutiner för att begära in årsräkningar i tid. T.ex. inga vitesföreläggande, trots behov.
- Ställföreträdaren har inte lämnat in redovisning (förteckning/årsräkning/sluträkning) och överförmyndaren vidtar inga åtgärder.

Bristfällig tillsyn av ställföreträdarens förvaltning av tillgångarna

- Bristfällig tillsyn av att ställföreträdare i skälig omfattning använder huvudmannens tillgångar till dennes nytta och att tillgångarna i övrigt är placerade så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och att de ger skälig avkastning.
- Ställföreträdaren blandar samman sin och huvudmannens ekonomi. T.ex. ställföreträdaren lägger ut pengar för huvudmannens räkning och sätter denne i skuld.

Bristande förvaltningsrättsliga m.m. rutiner

- Bristfällig motivering av beslut som går en part emot.
- Bristfällig hantering av sekretesskyddade uppgifter. T.ex. handlingar/uppgifter rörande annan huvudman i en akt.
- Bristfälligt register och bristfällig akthållning, diarieföring och dokumentation. T.ex. avsaknad av vissa handlingar t. ex. beslut från tingsrätten, att vissa händelser och handlingar systematiskt inte diarieförs, avsaknad av tjänsteanteckningar.
- Bristfällig handläggning av begäran att få ta del av allmän handling. T.ex. lång handläggningstid.
- Bristfälligt underrättande av beslut till parter. T.ex. huvudman som betalar arvodet får inte del av arvodesbeslutet.
- Omprövning av beslut till en parts nackdel. T.ex. beslut om arvode där huvudmannen betalar ändras så att arvodet blir större.

Övrigt

- Överförmyndaren har entledigat en ställföreträdare efter egen begäran, utan att ny har utsetts.
- Bristfällig omprövning av förvaltare.
- Ställföreträdarskapet är felaktigt registrerat (t.ex. felaktigt registrerat att sörja för person ingår i förordnandet) eller överförmyndaren agerar som

om t.ex. sörja för person ingår. Kan bl.a. få till konsekvens att huvudmannen får betala arvode utöver förordnandet.

- Bristfällig kontroll av ställföreträdarens lämplighet. T.ex. ingen kontroll i brottsregistret och kronofogden vid förordnandet.
- Ingen inrapporterad statistik.
- Bristfälliga rutiner vid fastighetsförsäljningar och arvsskiften. T.ex. bristande underlag (värderingar, yttranden från huvudman och anhöriga m.m.), beslut om samtycke från överförmyndaren saknas eller har beslutats i ärenden där samtycke inte behövs.
- Beslut som har fattats utan delegation i enlighet med föräldrabalkens regler. T.ex. handläggare har fattat beslut som enbart kan fattas av överförmyndare eller överförmyndarnämnd.
- Huvudmannen har flyttat till annan kommun och överförmyndaren flyttar inte över ärendet till den behöriga myndigheten.
- Beslut har fattats i fråga om samtycke till förvaltningsåtgärd av större vikt och den enskilde eller anhöriga har inte getts tillfälle att yttra sig.
- Överförmyndaren uppfyller inte förvaltningslagens krav på expeditionstider.

Viss kritik

Används vid brister där länsstyrelsen riktar kritik men där det finns förmildrande omständigheter.

Ingen kritik – övriga påpekanden

Övriga påpekanden kan bl.a. framföras för brister som inte uttryckligen regleras i lag, utan följer t.ex. enbart av praxis.

- Bristfällig tillsyn av förmynderskap där ingen redovisningsskyldighet finns. T.ex. bristande kontroll av om barnets tillgångar överstiger 8 prisbasbelopp, i förekommande fall.
- Ospecificerade större utgifter (som inte heller specificerats i en bilaga) i årsräkningar. D.v.s. det framgår inte att utgiften använts för den enskildes nytta.
- Bristfällig rutin att kontrollera att konton har överförmyndarspär.
- Högt belopp på transaktionskonto utan påpekande. T.ex. om överförmyndaren inte följer sin egen rutin om hur mycket de anser får finnas på kontot.
- Bristfällig tillsyn av att huvudmannens tillgångar används till dennes nytta, utanför granskningen av årsräkningar. T.ex. uttagsmedgivanden i okontrollerade förmynderskap utan att överförmyndaren kontrollerar t.ex. verifikat eller inte får in bevis på insättning av köpeskilling eller arv.
- Delikatessjäv – eventuellt olämpliga relationer som kan vara sådant jäv men som är en bedömningsfråga.
- Bristande förutsättningar att arbeta rättssäkert på grund av lokalernas utformning.